

Við deyða Palla í Tøðuni

Nú eru nakrir dagar síðani Palli í Tøðuni fór til sín seinasta hvíldarstað. Hann hevði verið sjúkur so leingi, at vit vístu, at hansara tíð kom ikki at verða so long afturat. Seinast, eg sá hann, fylgdust vit norður á Tvøroyri í bili. Hann skuldi til Havnar á sjúkrahúsið. Tað sást týðuliga, at hann var ógvuliga ússaligur, men hýrurin var góður sum altíð. Hann varð tó ikki verandi leingi í Havn, kom suður aftur — og nú er hann farin.

Nú hvílir hann »inni í Lið« yvir av Vágsbygd, sum hann var so góður við, og sum hann kendi betur enn tey flestu, tí hansara kunnleiki um Vágsbygd og søgu hennara var ógvuliga stórur. Eg siti her, fyri norðan, og blaði í gjøgnum nakrar síður um Vágsbygd. Framman fyri mær havi eg nakrar síður um Vág og um vágbingar, sum Palli í Tøðuni hevur fortalt mær. Spell at hetta ikki varð tikið uppá band; tað hevði verið rúgvismikið, og í dygd sum søguligt frásøgtulfar hevði tað staðið frammaliga. Tí hansara søgur um Vág og um vágbingar vóru so livandi og meistarliga fortaldar, at eg trúgvi ikki, at nakar hevði kunnað sagt tær betur.

Ein vetur sat hann fleiri ferðir upp í slag frá tíðliga á kveldi og fota til langt eftir midnattartíman og greiddi frá ymskum tilburðum úr teirri gomlu Vágsbygd og um teir gomlu vágbingar, um teirra strev og stríð og um teirra liv til fjals og til fjøru. Teimum nevnum og tølum, serliga úr gomlum fólkateljingum, sum vit søtu við og sum fyri meg bert vóru nevni og tøl, gav hann liv til innihald; um so gott sum hvørt einasta navn og tað hevði hann eina víðmerking ella eina søgu. Tær flestu av hesum søgum høvdu eitt skemtiligt innihald; og soleiðis fara vit tey flestu at minnst Palli í Tøðuni, hann dugdi so væl at fáa hitt skemtiliga fram. Men tað vóru eisini søgur við einum álvarsligum ella kanska syrgiligum innihaldi; um menn og um kvinnur, sum finga eina harða lagnu í eina harðari tíð. Ein gjørdist so hugtikin at sita og lýða á henda so óvanliga vitandi mann, at ein gloymdi tíð og stað. Tá ið eg so kom heim, setti eg meg at skriva hetta niður, og ofta var náttin liðin og morgun komin, tá ið eg var liðugur at skriva. Men tíverri er tað ofta soleiðis, at tá ið tilfarið er so rúgvismikið og ein ikki kennir innihaldið alt ov væl, ja, so er ein ikki førur fyri at festa tað á blaði, tí so kann so mangt koma skeivt fyri. Tað varð tó bert tað, sum ein mintist fyri heilt vist, sum niðurskrivað varð. Og tað var spell, tí tað er bert eitt lítið brot. Sjálvur mundi Palla hava skrivað eitt og annað niður, og tað er at vóna, at nógvar tilfar um heimbygda liggur eftir hann, so at ikki alt er farið í grovina við honum. Tað hoyist ofta, at menn eru harmir yvir, at tað tilfar, sum Rikard Jensen skrivaði um Vágsbygð, ikki er at finna, og satt er tað. Eina ferð, eg var vesturi hjá Palla í Tøðuni, for-

taldi hann, at hann hevði lænt allar tær skrivibækur, sum Rikard hevði skrivað søgur uppí — eg minnst ikki talið, men eg haldi tað var 60 — og har lógu tær so eina tíð; men beint áðrenn Rikard gjørdist sjúkur og doyði, var hann har vestur eftir hesum bókum — og í dag eru tær ikki at finna, hvar tær so eru.

Á jú, tað vóru latur at lýða á Palla, meðan hann segði frá um tey gomlu lágu, tjøraðu húsin við sínum grøna flagtaki, har óvitarnir spældu, og um tey fókk, sum búðu har. Ein kemur at hugsa um Hans Andreas Djurhuus:

Øll húsin so kvirr og loyndarfull
tey goyma alt sitt dýra minnis-
gull
um ætt, ið var, og hennar gongd
og ferð.
Mær tykir ættin gongur aftur
her.

Hetta eru fólk, sum langt, langt síðani eru horvin, liggja grivin á Kirkjukletti ella finga vata grøv, men sum búðu og bygdu ein part av landi okkara. Vit ungu duga ikki at skilja tað liv, tey livdu og ta tíð, tey livdu í. Tað var so heilt óðrvisi enn tað, vit eru von við og kenna. Sjálvt um vit hoyra um tey, duga vit ikki at fata, hvussu stríggð strev teirra gomlu fyri at yvirleva hevur verið. Lívið tá man hava verið ein meira avbjóðing móti tilveruni enn nú.

Tað dagliga lívið við báti eyst-anfyri og fyri vestan Vágseið; um hvussu hesir litiðlætta sjógarpar við seksmannafari fóru suður um Endan; um tá ið teir ikki kundu lenda aftur á Vágseiði, men í ódnarstormi máttu rógva suður um Akrabergstanga fyri kanska at koma inn gjøgnum Vágsfjørð og lenda á Skammýri; tað var um slikar menn Palli í Tøðuni visti at siga frá; ella um menn, sum bert við kleppi í hendi klivu upp gjøgnum steyrætt meilberg, og gingu eftir rásum og rókum, har eingin fyrr hevði verið. Ein bardagi fyri tilveruni, við ongum hentleikum, men bert sínum egnu hondum, máttu teir royna at fáa sum frægast burtúrur. Tað vóru latur at hoyra Palla greiða frá; hann visti so ótrúliga nógv og hevði so sjáldsama góðar gávur at fáa tað at sita, sum hann segði frá.

Eingir hentleikar av nøkrum slag, og verðin var størri tá enn nú. Fór onkur burtur, ja so vístu tey heima einki til teir fyrrrenn teir komu aftur — ella kanska ikki, komu aftur. Eg komi at hugsa um ta seguna, sum Palli fortaldi um skipið, sum fór undir Føroyar at royna. Av eini ella aðrari orsök fóru teir inn ók-unstáðni norðanfjörðs. Tá gjørdist ein av manningini sjúkur og doyði, og varð grivin í hesi somu bygð. Skipið fór síðani út at fiska, men ódnarveður er helst komið á teir, og hvørki skip ella manning spurdist aftur. Tá var tað ein tung tíð fyri heimbygðina. Men sannleikan um, at ein maður doyði á landi og ikki fór við skipinum, so sum tey hildu, hann fingi tey heima ikki at vita fyrrrenn tey á aftaná; so lítið

var sambandið bygðanna mill-um tá í tíðini.

Niklas í Brekkugerði var fyrsti maður, sum í nýggjari tíð bygdi í Brekkugerði. Hann var av Skála og segðist at vera klókur maður. Um henda mann visti Palli nógva at siga. Men áðrenn Niklas hava fólk búið í Brekkugerði, eins og tey hava búið á tí plássinum, sum Svabo nevni á Bárastelli. Palli í Tøðuni hevði eisini eina søgu um eina Biritu í Brekkugerði, sum plagdi at seta seg undir Bárastellarbakkann at binda. So kom eina ferð grind inn á Vágsfjørð. Men hvussu menninir fóru seg at, fingur teir ikki grindina at gera landgongd. Men Biritu, sum visti, hvussu vorðið var, sendi tveir óvitar út til bátin hjá Skálabóndanum, sum var grind-aformaður, at siga honum, at sum nú var nýttáð lítið at gera nakað, tí meðan vágbingar fingust við at fáa grindina at gera landgongd, lógu teir forn-ersku og drópu grind innan fyri Skammýru, segði Biritu, tí hann í Brekkugerði. Skálabóndin fjørdi eftir bóðnum frá Biritu, tí hann visti, at Biritu kundi meira enn fólk flest. Grindin varð so goymd á Lopransfjørði um náttina, og dagin eftir legði hon beinini. Slíkar søgur visti Palli í Tøðuni nógvar at siga frá; og tað hevði hann umstøður til um nakar hevði tað. Vit ungu hava ilt við at trúgva slikum søgum ella søgum, sum minna um hesa. Men Palli mundi helst trúgva teimum og tað av egnum royndum. Pápi Palla og bróður hansara vóru dúgligir menn, slektaðir úr einum húsum, har tað mátti arbeidast nógva fyri at liva. Hesir menn høvdu tað fram um tey flestu, at teir kundu siggja tað, sum er dult fyri vanligum mannaeygum. Tað var ikki altíð líka hugnaligt, men ein vandist við tað, segði onkur frá gamla Palla í Tøðuni, og hann mundi vita frá mongum slikum at siga. Eg nevni hetta bert sum eitt dømi um, at tað ikki er so ógvuliga langt síðani, at slíkt ikki var so óvanligt.

Ongantið gloymi eg tær latur, tá ið Palli sat og greiddi frá um hendingar og um slekt, og hann kundi fara langt aftur. Eina ferð, minnst eg, greiddi hann mær frá Vilhelm-slektili. Hann var í iva um, hvaðani fyrsti maður, sum búsettist við Misá, var slektaður; men hann var komin til tað úrslit, at hesin maður helst var slektaður úr Smillum. Seinni havi eg hoyrt gamla komu sagt frá, at fyrsti maður við Vilhelm-navninum, sum búið við Gjógvará, var úr Smillum. Og hesin var beiggj til tann, sum búið við Misá. So Palli hevði rætt. Abbi hesar báðar mundi vera sýslumaðurin Jaspur Dán-jalsson, sum búið í Øravík og sum mundi vera føddur seinast í 1600-talinum. Tað, sum Palli segði frá, var so livandi, saman við einum slikum hugna, at ein heilt ókend verð læt seg upp fyri einum. Eg komi at hugsa um

orðini hjá Hans Andreas um
Gomlu Biritu søgukonu:
Gamla Birta søgukona, gamla
Birta gleðir børn.
meðan tað um smáttu fýkur
kavarók og vetraródn.
Gamla Birta søgukona, livir fyri
sjálvan seg.
Gamla Birta, gamla Birta,
søgur tinar gleddu meg.

Umfamt hesa sjáldsomu gávu at duga at siga frá, so ein lýddi á, kundi Palli í Tøðuni eisini seta saman orindir. Í heimi hansara, minnst eg, hekk ein mynd av tí stakki, sum stendur undir Rútafelli og nevnt Tvøran. Í hornið á hesi mynd var stungin ein pappirslepi, har Palli hevði sett saman tvey orindir um djarva faðir sín, sum kleiv upp gjøgnum meilbergið, upp á toppin á Tvøruni, og legði har eina ketu. Eg minnst, hvussu hugtikin og samstundis rørdur eg var, tá ið eg læs hesi bæði smáu, finu orðini; tann, sum kann siga so nógv og geva einum so nógva í so fáum orðum, hann hevur serligar gávur. Sum øll vita gjørdi Palli mangan yrking til ymisk hátíðarhald í Vági. Í mongum av hesum yrkingum, sum bert vóru ætlaðar til ta einu ferðina, finna vit ikki so lítið av tí, sum nevntist góður skaldskapur. Palli var nógva ár í arbeiði á Gørðunum. Hann kendi so væl til alt og øll, sum har vóru, ikki minst odda-mannin Magnus á Gørðunum. Vit minnst øll, tá ið linubáturin við sama navni kom til Vágs; tá gjørdi Palli eina yrking, sum varð sungin, tá ið báturin legði at. Har sigur hann m.a. um Magnus:

Væl kendur hann var um várt
oyggjaland alt,
hann Magnus á Gørðunum,
varðin.
Í Vágsbygð tað gjørdist so
tungligt og kalt,
tann dagin tá Magnus var farin.

So langan ein arbeiðsdag
lagaður var
at baksast, at stríðast,
at strevast,
við áttati ári á baki á sær,
av elli, hann tá mátti gevast.

Men umframt hesar nógvu yrkingar, gjørdi Palli eisini fleiri av meira varandi virði. Vokur er tann visan, sum Palli gjørdi til einn abbason, har tvey orindi eru: Nana, nana Jákup, eittans ára gamal, undan ár og somu nátt, abbi var á ytstu gátt, nana, nana Jákup.

Góða litla barnið, brátt er abbi horvin,
kanska tú kanst ynna tað,
abbi ikki fekk í lag,
góða litla barnið.

Tað, sum Palli sipar til í fyrsta orindi, er tá ið hann lá undir stóraríkurðvíðgerð í Danmark og annað kundað varð skorið. Tá væntaði hann ikki at koma at liva longur. Tað er umleið 12 ár síðani.

Palli hevði eisini eina umfatandi vitan um bókmentir. Tey seinastu árin hevði hann bóka-savnið á Oyralagið á hondum. Tað var altíð so hugnaligt at tosa við Palla um bókur. Kanska kendi hann mest til tann feroyska skaldskapin — hann átti sjálvur tær flestu feroysku bókurnar. Men hansara vitan um heimsbókmentir var eisini umfangandi. Tað kundi næstan gera tað sama, hvørja bók ein lænti; Palli kendi tær flestu, hevði lisið tær og kundi at siga um liv hævundans, um hesin so var frá nýggjari tíð ella forntíð. Ein sjáldsama áhugaverður maður var Palli at lýða á. Sjáldsamt at hitta mann, sum bert við tí vanligu skulagongdini av Oyralagi, kundi vita so nógva. Palli segði onkuntið, at vóru umstøður til tað, so hevði hann gingið longri í skúla, tikið eitt realprógv ella okkurt annað. Men Palli hevði einki prógv, og alt tað hann visti og kundi, hevði hann sjálvur lisið sær til.

Nú hvílir Palli í Tøðuni undir grønu torvu. Hansara liv hevur fingið ein enda, so sum alt her á foldum er komandi og farandi. Eg kann ikki lata vera við at hugsa um ta yrking, sum Palli

Framhald á síðu 7